
વીર સંવત ૨૪૮૨, મહા વદ ૧૩, શુક્રવાર
તા. ૧૮-૨-૧૯૬૬, ગાથા-૮ પ્રવચન નંબર-૨૯

‘દૌલતરામજી’ કૃત ‘છહ ઢાલા’ છે. ઉસકી ચૌથી ઢાલ કે આઠ શ્લોક હુએ. નવવાં શ્લોક. ‘પુણ્ય-પાપ મેં હર્ષ-વિષાધ કા નિષેધ ઔર તાત્પર્ય કી બાત.’

પુણ્ય-પાપ ફલમાહિં, હરખ વિલાખૌ મત ભાઇ;
યહ પુદ્ગલ પરજાય, ઉપજિ વિનસૈ ફિર થાઇ.
લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;
તોરિ સકલ જગદંદ-ઈંદ, નિત આતમ ધ્યાઓ. ૮.

દેખો ! કયા કહતે હૈં ? ‘હે આત્માર્થી પ્રાણી !’ ‘દૌલતરામજી’ સંબોધન કરતે હૈં કિ, ‘(પુણ્ય-ફલમાહિં) પુણ્ય કે ફલ મેં હર્ષ ન કર,...’ પૂર્વ કા કોઈ પુણ્ય બંધા હો, દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ અથવા કરુણા, કોમલતા કે શુભભાવ સે પુણ્ય બંધા હો, ઉસ પુણ્યબંધ કે બાહ્ય કી અનુકૂલ સામગ્રી મિલતી હૈ. ધન, મકાન, દુકાન, કીર્તિ, નિરોગતા (મિલના) યે સબ પૂર્વ કે પુણ્ય કા ફલ હૈ. સમજ મેં આયા ? વર્તમાન પ્રયત્ન કા ફલ નહીં. લક્ષ્મી મિલના, ધન, મકાન, દુકાન આદિ ચલના, દુકાન ચલના, મકાન મિલના, કીર્તિ મિલની, શરીર મેં નિરોગતા રહના, અનુકૂલ પરિવાર,

સમાજ આદિ રહના, અનુકૂલ ભાગીદાર મિલના. ભાગીદાર કો ક્યા કહતે હેં ?
 યે સબ પૂર્વ કે પુણ્ય કા ફલ હૈ. ઉસમેં હર્ષ કરના, મિથ્યાદષ્ટિ ઉસમેં પ્રસન્નતા માનતે
 હેં. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! યહ ક્યા કહા ? દેખો અંદર. કહાં ગયે ? દેખો અંદર
 હૈ ?

‘પુણ્ય ફલ મેં હર્ષ ન કર,...’ અપના સ્વરૂપ આનંદ, જ્ઞાનમૂર્તિ હૈ ઉસકી જિસકો
 દષ્ટિ હુઈ હૈ, ઐસે સમ્યગ્જ્ઞાની કો પૂર્વ કે પુણ્ય કે ફલ મેં હર્ષ નહીં હોતા. વહ
 તો પુદ્ગલ કી પર્યાય હૈ. પુણ્યભાવ સે પૂર્વ કા કર્મબંધન હુઆ, ઉસ કર્મબંધન કે
 કારણ સે ઉસમેં સંયોગ મિલા. લક્ષ્મી, મકાન, દુકાન ચલે. કોઈ આદમી ઐસા માને
 કિ, હમ વ્યવસ્થિત વ્યવસ્થા કરતે હેં તો દુકાન ચલતી હૈ, મકાન ચલતા હૈ ઔર
 નૌકરચાકર હબ બરાબર બુદ્ધિ કા બલ ઇસ્તમાલ કરતે હેં તો વ્યવસ્થિત કામ રહતા
 હૈ. કહતે હેં કિ, મૂઢ હો.

મુમુક્ષુ :- સયાને આદમી..

ઉત્તર :- સયાના કિસે કહના ? સમજ મેં આયા ? સયાના.. સયાના કહતે
 હેં ના ? ચતુર. આપ કી ભાષા મેં ચતુર (કહતે હેં). કિસે ચતુર કહના ? યહાં ના
 કહતે હેં. પૂર્વ કા પુણ્ય જો બંધા હૈ...

શાસ્ત્ર મેં દાન કે અધિકાર મેં એક બાત ચલી હૈ. દાન દેને કી બાત ચલતી
 હૈ ના ? વહાં ‘પદ્મનંદિઆચાર્ય’ મહારાજ ને ઐસા અધિકાર લિયા કિ, ભૈયા ! પૂર્વ
 કે પુણ્ય કે કારણ તુજે લક્ષ્મી આદિ મિલી હૈ (તો), જૈસે કૌઆ.. કૌઆ હોતા હૈ
 ના ? ઉસકો ઉકડિયા.. ઉકડિયા કો ક્યા કહતે હેં ? ભૈયા ! ખુરજન. ખુરજન હોતા
 હૈ ના ? ખીચડી, ચાવલ આદિ કા. ખુરજન મિલતા હૈ તો કૌઆ અકેલા નહીં ખાતા.
 સમજ મેં આયા ? ખીચડી, ચાવલ નીચે (બચતા હૈ). માલ-માલ ખા લેતે હૈ બાદ
 મેં ખુરજન હોતા હૈ ઉસે બાહર નિકાલ દેતે હેં. મકાન કે પાસ પથર કી કુંડી રખતે
 હેં ઉસમેં ડાલતે હેં. ઉસે કૌઆ આકર ખાયે. કૌઆ અકેલા નહીં ખાતા. કૌઆ દો-
 પાંચ-પચીસ (દૂસરે કૌએ કો) બુલાકર ખાતા હૈ. ઐસે આચાર્ય – ‘પદ્મનંદિઆચાર્ય’
 દિગંબર મુનિ સંત જંગલ મેં રહતે થે, (ઉંઘીં ને) દાન કે અધિકાર મેં વર્ણન કરકે
 ઐસા બતાયા કિ, જૈસે કૌઆ અકેલા નહીં ખાતા, વૈસે પૂર્વ મેં તેરી આત્મશાંતિ

જલી થી. આત્મા કા ધર્મ જલા થા, ઉસમેં તુજે પુણ્યભાવ હુઆ થા. સમજ મેં આયા ? પૂર્વ મેં જો પુણ્યભાવ હુઆ થા ઉસ સમય આત્મા કી શાંતિ જલી થી.

ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ અનાકુલ અકષાય સ્વભાવ, ઉસમેં જિતના શુભભાવ ઉત્પન્ન હોતા હે ઉતના આત્મા કી ધર્મ કી શાંતિ કા નાશ હોતા હે. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? એસે પુણ્ય સે તુજે કોઈ પૈસે આદિ મિલે હો, વહ તેરા જલા હુઆ પુણ્ય હે ઔર ઉસકે ફલ મેં યદિ અકેલા ખાયેગા ઔર દાન મેં રાગ મંદ કરકે, દાનાદિ મેં, ધર્મ પ્રભાવના આદિ મેં નહીં ખર્ચ કરેગા તો કૌએમેં સે જાયેગા. કૌઆ અકેલા નહીં ખાતા, સબ મિલકર ખાતે હેં. એસે તેરા પૂર્વ કા પુણ્ય જલા હુઆ પુણ્ય હે. પુણ્ય કે ફલ મેં ભી રાગ મંદ નહીં કરકે, અકેલા ભોગને મેં પાપ કરેગા તો કૌએમેં સે ભી (જાયેગા). ઉસમેં ક્યા ન્યાય લિયા ? કિ, પૂર્વ મેં તૂને પુણ્ય ક્રિયા થા ઉસમેં તેરે આત્મા કી શાંતિ જલી થી. સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! (પુણ્ય કે ફલ મેં) બાહર મેં પાંચ-પચાસ લાખ મિલતે હેં વહ દિખતે હેં. ભાઈ ! બાહર મેં પૈસે દિખતે હેં, પાંચ-દસ લાખ, પચીસ લાખ (દિખતા હે) વહ પૂર્વ કે પુણ્ય મેં શુભભાવ થા, આત્મશાંતિ સે વિરુદ્ધ ભાવ થા. એસે શુભભાવ સે પુણ્ય બંધા ઔર પુણ્ય કે ફલ મેં તુજે યહ સામગ્રી ચલતી હે ઉસમેં હર્ષ માનના, મૈને ક્રિયા, મૈને ચલાયા, હમ હેં તો દુકાન, મકાન સબ ચલતે હેં. ભાઈ ! ક્યા હોગા ? હર્ષ ન કર, ભગવાન ! હર્ષ ન કર, ભાઈ !

અપના ચિદાનંદ સ્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા કી શાંતિ મેં એકાગ્ર હોકર પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરના ઉસે છોડકર પૂર્વ કે પુણ્ય કે ફલ મેં પ્રસન્નતા કરના વહ તો મિથ્યાદષ્ટિ કા ભાવ હે. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! દેખો ! હેં તો ગૃહસ્થ મેં રહનેવાલે, પરંતુ વસ્તુ કી સ્થિતિ કા વર્ણન જૈસે શાસ્ત્ર મેં કરતે હેં વૈસે ‘છહ ઢાલા’ મેં સાદી સરલ હિન્દી મેં ક્રિયા હે.

‘હે આત્માર્થી પ્રાણી ! (પુણ્ય-ફલમાર્હિ) પુણ્ય કે ફલ મેં...’ શરીર મેં નિરોગ રહના વહ પૂર્વ કે પુણ્ય કા ફલ હે. પથ્ય ખાયે તો હમ શરીર કો બરાબર નિરોગ રખ સકતે હેં, એસા કભી હે નહીં. સમજ મેં આયા ? પથ્ય ખાયે, એસા ખાયે તો હમારા શરીર નિરોગ રહે. એસા હે નહીં. શરીર મેં નિરોગતા કા રહના (વહ)

પૂર્વ કા પુણ્ય બંધા હો ઉસકા ફલ હૈ. ઉસમેં અભિમાન કરના કિ, હમ બરાબર પથ્ય ખાતે હેં, શરીર મેં નિરોગતા રખને કા ઉપાય કરતે હેં તો નિરોગતા રહતી હૈ. (યહાં) ના કહતે હેં. ભગવાન ! ઐસા મત કર. સમજ મેં આયા ? તૂ હર્ષ મત કર, હર્ષ મત કર. ઉસમેં હર્ષ કરને સે આત્મા કી શાંતિ લૂટ જાતી હૈ, જલ જાતી હૈ. આહા...હા...!

મુમુક્ષુ :- ... પૈસા હો ઔર હર્ષ ન કરે, ઐસા કેસે હો સકતા હૈ ?

ઉત્તર :- ધૂલ મેં પૈસા હો તો હરખ (હો). ચક્રવર્તી કો છ ખંડ કા રાજ થા. છ ખંડા કા રાજ ચક્રવર્તી કો થા. હમારા નહીં, હમારા નહીં. યે તો પૂર્વ કે પુણ્ય કા ફલ (હૈ), વહ પુણ્ય જલા તો મિલા હૈ. અજાની ઐસા માનતે હેં કિ, મુજે મિલા. શાસ્ત્રકાર ઐસા કહતે હેં કિ, તેરા પૂર્વ પુણ્ય કી લોન લેકર આયા થા, વહ લોન જલ ગઈ તો મિલા હૈ. ક્યા (કહા) ? પૂર્વ કી પુણ્ય કી લોન લેકર આયા થા, અંદર પડી થી. જૈસે કિસી કે પાસ પાંચ લાખ કી લોન હો, પાંચ લાખ બટા દિયા ઔર પાંચ લાખ આયા. પાંચસો હજાર, પાંચ લાખ મેં પાંચસો હજાર આતે હેં ના ? વહ કહતા હૈ, મેરે પાસ પાંચસો હજાર આયે. પાંચસો હજાર યાની પાંચ લાખ આયે. શાસ્ત્ર કહતે હેં કિ, તૂ પૂર્વ કી તેરી પુણ્ય કી લોન લેકર આયા થા વહ લોન જલ ગઈ. વહ લોન જલ ગઈ તો તુજે દિખને મેં આતા હૈ. વકીલ ! આહા...હા...!

કહતે હેં, પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ જો ચીજ મિલી, વહ પુણ્ય જલતા હૈ ઔર દિખતા હૈ ઉસમેં અભિમાન મત કરના, હર્ષ મત કરના, ભૈયા ! વહ જડ કી પર્યાય હૈ, મિટ્ટી કી, પુદ્ગલ કી પર્યાય હૈ, તુજે કિસમેં હર્ષ કરના હૈ ? તેરા આત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ હૈ. આનંદ કા અંતર સંતોષ પ્રગટ કર. રાગ સે પૃથક કર, અપને આત્મા મેં શાંતિ કા સંતોષ પ્રગટ કર. વહ તુજે પ્રસન્ન હોને કા હેતુ હૈ. બાહર કી લક્ષ્મી મેં પ્રસન્નતા માનના વહ તો મૂઢ જીવ કા લક્ષણ હૈ. સમજ મેં આયા ?

‘પાપ કે ફલ મેં દ્વેષ ન કર...’ પૂર્વ કા પાપ કા ફલ આયા ઔર શરીર મેં રોગ (હુઆ). સમજ મેં આયા ? અનુકૂલ કા વિયોગ, પ્રતિકૂલતા કા સંયોગ (હુઆ). બાંઝપના, કુંવારાપના, કુટુંબ નહીં, કબીલા નહીં, લક્ષ્મી નહીં. એક મહિને મેં પચાસ રૂપયે કી ભી કમાઈ નહીં. ઐસી પ્રતિકૂલતા પૂર્વ કે કોઈ પાપ કે કારણ સે હો (તો ભી) ધર્મી વિષાદ નહીં કરતે, ખેદ નહીં કરતે. સમજ મેં આયા ? ખેદ તો અપના

ધર્મ ન હો તબી ખેદ હોતા હૈ. અરે...! આજ હમારી એકાગ્રતા શાંતિ ન હુઈ. સંકલ્પ, વિકલ્પ કી જાલ મેં હમ હમારે આત્મા મેં એકાગ્ર નહીં રહ સકે. ઉસકા ખેદ હો, પરંતુ પ્રતિકૂલતા મેં જ્ઞાની કો ખેદ હોતા નહીં. પ્રિય મેં પ્રિય પુત્ર મર જાયે, સ્ત્રી મર જાયે. ઐસી ચીજ જો હૈ (વહ) પાપ કે ઉદય મેં ઐસા પ્રતિકૂલ સંયોગ આતા હૈ, અનુકૂલ ચલા જાતા હૈ, ઉસમેં આત્મા કો હર્ષ, સંતોષ માનના નહીં. ઉસમેં હર્ષ ઔર ખેદ નહીં કરના. સમજ મેં આયા ?

‘રત્નકરંડ શ્રાવકાચાર’ મેં લિયા હૈ કિ, સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રાવક ઐસા વિચાર કરતે હૈં કિ, મેરી આત્મસંપદા શુદ્ધ આનંદ, શ્રદ્ધા, જ્ઞાન કી શાંતિ મેરે પાસ હૈ તો મુજે બાહર કી સંપદા સે ક્યા કામ હૈ ? ‘સમંતભદ્રાચાર્ય’ ને ‘રત્નકરંડ શ્રાવકાચાર’ બનાયા હૈ. ‘રત્નકરંડ શ્રાવકાચાર’. રત્ન કા કરંડિયા (ટોકરી). ઐસે ભગવાનઆત્મા પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ સે રહિત અપના શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ, ઉસકી દષ્ટિ ઔર જ્ઞાન ક્રિયા હૈ, ઉસમેં શ્રાવક સ્થિરતા કરતે હૈં, વહી ઉસકા રત્નકરંડ હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? બાહર કી સંપદા કા મુજે ક્યા કામ હૈ ? મેરી શાંતિ (મેં), મેરે મેં એકાગ્ર હોતા હૂં ઔર મેરી અંતર મેં ધર્મ કી શુદ્ધિ કી વૃદ્ધિ હોતી હૈ તો લક્ષ્મી સે ક્યા કામ હૈ ? ઔર અંતર કી શુદ્ધિ કી વૃદ્ધિ ન હો તો ભી લક્ષ્મી સે મુજે ક્યા કામ હૈ ? સમજ મેં આયા ? લેકિન અભી તો લક્ષ્મી હી સર્વસ્વ હો ગઈ (હૈ). ક્યા કહતે હૈં ?

મુમુક્ષુ :- આદર્શ જીવન.

ઉત્તર :- .. જીવન ! અચ્છા ! યહાં ના કહતે હૈં.

મુમુક્ષુ :- અંગ્રેજી મેં કહતે હૈં.

ઉત્તર :- અંગ્રેજી કો કબ ભાન થા.

મુમુક્ષુ :- શબ્દ તો લિખતે હૈં.

ઉત્તર :- હાં, લિખે હોતે હૈં ના, અજ્ઞાની મૂઢ તો બહુત લિખતે હૈં ના !

યહાં તો ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વર તીર્થંકરદેવ ફરમાતે હૈં કિ, શ્રાવક સમ્યગ્દષ્ટિ આત્મા કી શાંતિ કા સંતોષ પ્રગટ કરનેવાલે, પર ચીજ મેં સંતોષ માનતે

નહીં ઔર પ્રતિકૂલતા મેં ઉસે ખેદ, દુઃખ હોતા નહીં. હો, આનેવાલી-જાનેવાલી ચીજ હો (વહ) ઉસકે કારણ સે આત્મી-જાતી હે, ઐસા સમ્યગ્દષ્ટિ-ધર્મી કો હર્ષ ઔર વિષાદ અંદર મેં હોતા નહીં. ઐસે તો નામ ધરાયે, હમ શ્રાવક હેં. નામ ધરાને સે ક્યા હુઆ ? થૈલી મેં કડિયાતા ભરા હો. ક્યા કહતે હેં થૈલી ? થૈલી.. થૈલી. કડિયાતા ભરા ઔર ઉપર લિખા શક્કર. ક્યા કડિયાતા (-કડવાહટ) મીઠા હો જાયેગા ? ઐસે (કહે કિ), હમ શ્રાવક હેં. શ્રાવક ક્યા ? નામ લિખા હે તો અંદર મીઠાસ હુઈ હે યા નહીં ? આત્મા વિકાર ઔર શરીર કે સંગ સે ભિન્ન (હે), અપની દષ્ટિ ઔર જ્ઞાન ક્રિયે બિના જિતના શ્રાવકપના નામ ધરાતે હેં, વહ અંદર મેં કડવાહટ ભરી હે ઔર ઉપર સે નામ શક્કર લિખા હે, ઐસી બાત હે. સમજ મેં આયા ?

યહાં ‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં, દેખો ! ‘પાપ ફલ મેં દ્વેષ ન કર...’ અરે...! મુજે રોગ આ ગયા, મેરા શરીર જીર્ણ હો ગયા, લક્ષ્મી ચલી ગઈ, પુત્ર મર ગયા, સ્ત્રી જલકર મર ગઈ, મકાન જલ ગયા, ઉસ સમય વીમાવાલા છૂટ ગયા. સબ એકસાથ (હુઆ). યહાં મકાન જલા, વહાં વીમાવાલા ચલા ગયા. ક્યા કહતે હેં ? વીમા. વીમા લેતે હેં ના ? વહાં વીમાવાલા ભાગ જાયે, યહાં દુકાન જલ જાયે, ઘરપર સ્ત્રી જલ જાયે, પુત્ર મર જાયે, પુત્રી કા (ધનિ મર જાયે). શરીર મેં રોગ (આયે). સમજ મેં આયા ? ઔર (પૈસે) ગાડે હો, પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ સે પૈસા હોતા હે ના ? (પૈસે) ગાડે હો (ઉસકા) કોયલા હો જાયે, ધૂલ હો જાયે. ઐસા કહતે થે. ‘દામનગર’ કે પાસ ‘લાખણ’ કા ગાંવ હે. એક ભાવસાર થા. ભાવસાર મેં કાઠી.. કાઠી હોતે હેં ના ? હમને તેરહ હજાર રૂપયે ગાડે થે. પહલે કી બાત હે, હાં ! ૫૦-૬૦ વર્ષ પહલે કી બાત હે. તેરહ હજાર. વહ નહીં કહતા થા ? ભાઈ ! ભાવસાર. ઉસને કહા, મૈંને ગાડે થે. દો-ચાર વર્ષ કે બાદ જબ દુષ્કાય પડા, ખોદને લગે તો ધૂલ (નિકલી). પૂર્વ કે પુણ્ય ફિરે તો ગાડા હુઆ (ધન ભી) ધૂલ હો જાતા હે. ઔર પૂર્વ કે પુણ્ય કે કારણ ધૂલ પૈસા હો જાતી હે. સમજ મેં આયા ? પુણ્ય-પાપ કે ફલ મેં ધર્મી કો હર્ષ, સંતોષ હોતા નહીં. જડ કી પર્યાય મેં હર્ષ માનના, તો ઉસને જડ મેં અપને કો માના. અપને આત્મા મેં આનંદ હે ઉસકો તો માના નહીં. સમજ મેં આયા ?

પુણ્ય ઔર પાપ ‘પુદ્ગલ કી પર્યાયેં હેં.’ જડ કી પર્યાય હેં. જિસને અજીવ

કો ભિન્ન માના ઉસે અજીવ કી અનુકૂલ-પ્રતિકૂલતા કી સામગ્રી મેં હર્ષ-શોક હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ? ‘પુદ્ગલ કી પર્યાયે હેં. ઉત્પન્ન હોકર નષ્ટ હો જાતી હેં..’ ‘ચલતી ફિરતી છાયા હે’ એસા આપ કી હિન્દી મેં કહતે હેં ના ? ચલતી ફિરતી છાયા. એક જન થા વહ કહતા થા, સમજે ? ચલતી ફિરતી છાયા હે. સમજ મેં આયા ?

હમ ‘જયપુર’ મેં થે ના ? ‘જયપુર’ દિવાન કે બંગલે મેં હમ ઉતરે થે. (એક મુમુક્ષુ) થે, વે હમારે સાથ વ્યાખ્યાન મેં જાતે થે. વહાં એક વૃદ્ધ આદમી, બહુત વૃદ્ધ થા, ૮૦-૮૫ વર્ષ કા થા, ભીખ માંગતા થા, ભીખ. ‘જયપુર’ બજાર મેં ઝવેરી કી દુકાન (થી). ઉસકા નામ ભી કુછ થા. સમજે ? ઉસકા પુત્ર. ઝવેરી કી દુકાન (થી). હૈરાન હો ગયા, ભિખારી (હોકર) ભીખ માંગતા થા. ૮૦-૮૫ વર્ષ કી ઉમ્ર થી. પૂર્વ કા પુણ્ય ફિરે (તો) પીછે પાઈ ભી ન રહે. તેરી વ્યવસ્થા ઔર તેરી હોશિયારી સે રહતા નહીં. ઉસમેં કિતની હોશિયારી કામ કરતી હે ? ચતુરાઈ.. ચતુરાઈ ! ભાઈ ! વહ પુદ્ગલ કી પર્યાય હે, ચલતી-ફિરતી છાયા હે. આયે ઔર જાયે. ધૂપ આતા હે ના ? ધૂપ. છાયા આતી હે ઔર જાતી હે. વહ તો પૌદ્ગલિક પર્યાય આતી ઔર જાતી હે, તેરે આત્મા કે સાથ ઉસકા સંબંધ નહીં. ધર્મી જીવ કો પુણ્ય-પાપ કે ફલ મેં હર્ષ-વિષાદ હોતા નહીં. હર્ષ-વિષાદ કરે તો ઉસકે આત્મા કી શાંતિ જલતી હે.

‘નષ્ટ હો જાતી હે ઔર પુનઃ ઉત્પન્ન હોતી હે.’ એક ભવ મેં એસા બહુત હો જાતા હે. ક્ષણ મેં ગરીબ હો, પાંચ વર્ષ તવંગર હો જાયે, ફિર સે દસ વર્ષ ભિખારી હો જાયે. યે ક્યા ? સમજ મેં આયા ? વહ તો પૂર્વ કી પર્યાય કા ફલ હે. આત્મા મેં વહ હે નહીં. જિસકો સમ્યગ્દર્શન ઔર આત્મા કી પ્રતીતિ હુઈ એસે ધર્મી જીવ કો પુદ્ગલ કી પર્યાય મેં, ચલતી-ફિરતી છાયા મેં હર્ષ-શોક હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘અપને અંતર મેં નિશ્ચય સે—વાસ્તવ મેં..’ અબ ક્યા કહતે હેં ? દેખો ! અરે..! ભાઈ ! ‘અપને અંતર મેં નિશ્ચયસે—વાસ્તવ મેં (લાખ બાત કી બાત)..’ દેખો ! ‘લાખો બાતોં કા સાર ઇસી પ્રકાર ગ્રહણ કરો..’ ‘લાખ બાત કી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;’ ‘પુણ્ય-પાપરૂપ સમસ્ત જન્મ-મરણ કે દ્વન્દ્વરૂપ વિકારી મલિન ભાવ..’ દેખો !

આત્મા મેં શુભ ઔર અશુભરાગ હોતા હૈ વહ વિકારીભાવ જગત દ્વંદ્વ-ઈંદ્વ હૈ. આહા..હા..! ક્યા (કહા) ? શુભ ઔર અશુભભાવ હોતા હૈ વહ જગત કા દ્વંદ્વ-ઈંદ્વ હૈ. ઉસસે તો પુદ્ગલ બંધતા હૈ ઔર ઉસસે બાહ્ય કી સામગ્રી કા મિલના અથવા બીછડના હોતા હૈ.

‘પુણ્ય-પાપરૂપ સમસ્ત જન્મ-મરણ કે દ્વંદ્વ (રાગ-દ્વેષ) રૂપ વિકારી મલિનભાવ તોડકર...’ અરે..! આત્મા ! દેખો ! સંબોધન કરતે હૈં. શુભ-અશુભભાવ કો છોડકર, શુભ-અશુભભાવ કા ફલ બંધ, ઉસકા ફલ સંયોગ, તીનોં કો દષ્ટિ મેં છોડ દે. સમજ મેં આયા ? શુભ-અશુભભાવ, ઉસકા ફલ બંધ, ઉસકા ફલ સંયોગ, સુખ-દુઃખ સંયોગ. છઃ પ્રકાર હુએ. શુભ-અશુભભાવ-૧. શુભ-અશુભભાવ કા બંધ પુણ્ય-પાપ-૨. ઔર પુણ્ય-પાપ કા ફલ અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ સંયોગ-૩. (ઇન) છઃ ચીજ સે તેરી રચિ હટા દે. આહા..! સમજ મેં આયા ? તુજે આત્મદર્શન ઔર આત્મશાંતિ ચાહિયે તો, અનંતકાલ સે નહીં મિલી ઐસી સ્વનિધિ, ઉસકો પુણ્ય-પાપ કી રચિ છોડકર, પુણ્ય-પાપ કા બંધ કા ભાવ કા ભી હર્ષ-શોક છોડકર ઔર ઉસકે ફલ મેં હર્ષ-શોક છોડકર.

‘તોડકર સદૈવ અપને આત્મા કા ધ્યાન કરો.’ લો ! દેખો ! ગૃહસ્થ કો કહતે હૈં ? ગૃહસ્થ કો કહતે હૈં. અભી તો સમ્યક્ચારિત્ર શુરૂ કિયે બિના બાત કરતે હૈં. સમ્યગ્જ્ઞાન હોને કે બાદ સમ્યક્ચારિત્ર, વ્રતાદિ હોતે હૈં. પીછે લેંગે. પરંતુ સમ્યગ્દર્શન હુઆ, બાદ મેં સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ, બાદ મેં ઉસે વ્રત કા પરિણામ હોતા હૈ. સમ્યક્ચારિત્ર, વ્યવહાર ચારિત્ર. નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન બિના વ્યવહાર ચારિત્ર-ફારિત્ર, અણુવ્રત ઔર વ્રત લેતે હૈં વે સબ એક બિના કે શૂન્ય હૈં. સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં કિ, હે જીવ !

લાખ બાતકી બાત યહી, નિશ્ચય ઉર લાઓ;

તોરિ સકલ જગદ્દ્વંદ્વ, નિત આતમ ધ્યાઓ.

ભગવાનઆત્મા પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ સે રહિત, મેરી ચીજ શુદ્ધ આનંદ હૈ ઐસી દષ્ટિ કર, ઉસકા ધ્યાન કરો. યહી કર્તવ્ય મનુષ્યપને મેં કરને લાયક હૈ. નિત્ય ધ્યાના સદૈવ ? ફિર ખાને-પીને કા કામ કબ કરના ? ઇસમેં તો યહ કહતે હૈં, દેખો ! (નિત)

સદૈવ અપને આત્મા કા ધ્યાન કરો.’ ભાઈ ! ફિર કમાના કબ ? દુકાન કબ ચલાની ? વહ તો પહલે કહા, કમા સકતે નહીં, ખો સકતે નહીં. વહ તો પૂર્વ કે પુણ્ય-પાપ સે હોતા હે. કહો, ભાઈ ! ક્યા હે ? બરાબર ધ્યાન રખતે હૈં. (એક ભાઈ) કહતે થે, ધ્યાન રખા ઇસલિયે દુકાન ચલી. ધૂલ મેં ભી ચલી નહીં, યહાં તો ઐસા કહતે હૈં.

મુમુક્ષુ :- સામને સે આતે હૈં.

ઉત્તર :- ક્યા સામને આતે હૈં ? બેઠે-બેઠે આતે હૈં. ખાના ક્યા ? આત્મા ક્યા ખા સકતા હે ? ઉસકી તો યહાં ના કહતે હૈં. વહ તો જડ કી ક્રિયા હે. પૈસા આના જડ કા ફલ હે. સમજ મેં આયા ? વહ ક્યા કર સકતા હે ? એક રજકણ કો ભી હિલા નહીં સકતા. પરમાણુ જડ હે, અજીવ હે. યહ આંખ જડ હે. આંખ કી પલક કો ઐસે કરના વહ આત્મા કા અધિકાર હે હી નહીં. આહા..હા...! ઐસે-ઐસે હોતી હે કિ નહીં ? વહ આત્મા સે નહીં (હોતી). આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- ..

ઉત્તર :- યહ તો સર્વજ્ઞ ભગવાન કા કહા હુઆ હે. સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ સૌ ઇન્દ્ર કી ઉપસ્થિતિ મેં દિવ્યધ્વનિ દ્વારા ભગવાન કી આવાજ આતી થી, અરે...! આત્મા ! તેરે અલાવા એક રજકણ કી ભી ક્રિયા તુમ કર સકતે નહીં. સમજ મેં આયા ? વહ આતા હે ના ? ભાઈ ! ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’ મેં ટીકા મેં નહીં આતા ? હાથ કી ક્રિયા તુમ નહીં કર સકતે. રાગ કર સકતા હે, દ્વેષ કર સકતા હે, વિકાર કર સકતા હે. લેકિન ક્યા હસ્ત આદિ કી ક્રિયા તુમ કર સકતે હો ? યહ તો જડ હે. જડ કી પર્યાય (પર) તેરા અધિકાર હે કિ તુમ બના સકે ? મૂઢ કી માન્યતા ઐસી હે કિ, મેં જડ કી બનાઉં, શરીર કી બનાઉં, દુકાન કી બનાઉં, લક્ષ્મી કી બનાઉં. સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- કરના ક્યા ?

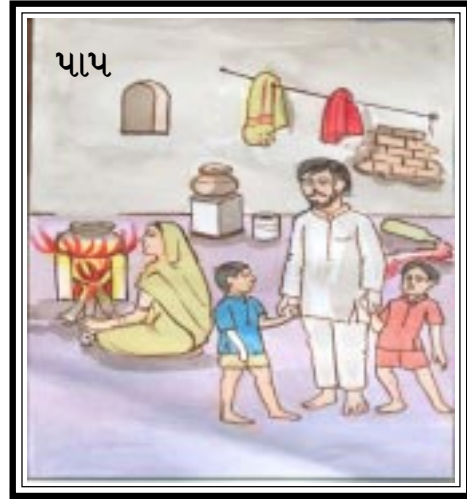
ઉત્તર :- કરના, આત્મા કી સમજન કરકે એકાગ્રતા કરના વહ કરના. ક્યા કરના હે ? મર જાના હે ક્ષણ મેં ? જાઓ...! દુર્ગતિ ચૌરાસી કે અવતાર મેં.

કહતે હૈં, લાખ બાત કી બાત જગ દ્વંદ્વ-ફંદ્વ. પુણ્ય-પાપ કા ભાવ હોતા હે ઉસકી

ભી રુચિ છોડકર. અપના બંધન ઠીક છે, પુણ્ય હો તો ઠીક બંધન પડેગા. છોડ દે રુચિ ! ઔર પાપ હો તો અશુભ બંધ પડેગા. ઉસમેં હૈ ના ? દેખો ! હૈ ના ? દેખો ! પુણ્ય.. પુણ્ય. દેખો ! ઉસમેં લિખા હૈ ના ? પુણ્ય મેં વહ આરામ સે સોતા હૈ. આરામકુર્સી જૈસા ક્રિયા હૈ. સોફા. દેખો ! કયા કહતે હૈં ? એસી ભાષા હમેં નહીં આતા. આરામકુર્સી લો ના ! જૈસે આરામ (મિલ રહા હૈ). એસે બૈઠા હૈ, સ્ત્રી એસે બૈઠી હૈ. કુર્સી પડી હૈ, પુત્ર ભી એસે હોશિયાર. યે સબ પુણ્ય કા ફલ. ઉપર પંખા ઘુમ રહા હૈ. દેખો ! દિખાવ ઠીક ક્રિયા હૈ.

(યહાં) પાપ (દિખાયા હૈ). એક આદમી હૈ. બેચારા ને કપડા એસા રખા હૈ. એક પુત્ર એસે હૈ, એક પુત્ર વૈસે હૈ, ઉસકી પત્ની ખાના બના રહી હૈ, મુશ્કિલ સે બના રહી હૈ. કપડે ટંગ રહે હૈં, એક કુર્સી.. કયા કહતે હૈં ? છાતા. છાતા ભી ટુટા હુઆ હૈ. હૈ યા નહીં ? છાતા ઠીક નહીં હૈ. ટુટા હુઆ છાતા હૈ. તાર ટુટ ગયે હૈં. પૂર્વ કે પાપ કે કારણ એસી અવસ્થા બને ઉસમેં આત્મા કા અધિકાર હૈ નહીં. હમ બરાબર વિચિક્ષણ હૈ ઔર વ્યવસ્થા કરનેવાલે હૈં તો એસી વ્યવસ્થા રહતી હૈ. ભગવાન કહતે હૈં કિ, મૂઢ હૈ, ભૈયા ! એક પલક ભી ઘુમાને કા તેરા અધિકાર નહીં હૈ. ભાઈ ! તૂને જડ કો, ચૈતન્ય કો ભિન્ન જાના નહીં. આહા..હા..! સમજ મેં આયા ?

યે સાંસ ચલતી હૈ વહ ભી આત્મા કા અધિકાર નહીં. યે સાંસ જડ કી ક્રિયા હૈ. અધિકાર હી નહીં, વર્તમાન અધિકાર કહાં સે લાયે ? વહ તો પરમાણુ કી ક્રિયા

હૈ, જડ કા રજકણ કા સ્કંધ હૈ. આખિર મેં જબ યહાં સે સાંસ નિકલ જાયેગા, નાભિ સે (નિકલેગા). કિસી કો ખ્યાલ આયેગા કિ, નાભિ સે સાંસ હટ ગયા હૈ. તેરા અધિકાર હો તો નીચે ઉતાર દે ના ! સાંસ કી ક્રિયા-ઉપર જાના, નીચે જાના જડ કે કારણ સે હૈ.

મુમુક્ષુ :- આખી જિંદગીના પહેલાં ભાગમાં અભ્યાસ કર્યો હોય....

ઉત્તર :- વર્તમાન મેં ભી હોતા નહીં. મૂઢ મુક્ત મેં માનતા હૈ, ભગવાન તો ઐસા કહતે હૈં.

પાંચ ઇન્દ્રિય, મન-વચન-કાયા, સાંસ. ભગવાન તો ઐસા કહતે હૈં કિ, એક સમયમાત્ર ભી જડ કી દસ પ્રાણ કી ક્રિયા તેરે અધિકાર કી બાત હૈ નહીં. દસ પ્રાણ હૈ ના ? પાંચ ઇન્દ્રિયાં, મન-વચન-કાયા જડ, સાંસ ઔર આયુષ્ય. ઉસમેં સાંસ આતે હૈં ના ? દસ પ્રાણ મેં સાંસ આતા હૈ કિ નહીં ? પાંચ ઇન્દ્રિયાં, મન-વચન-કાયા, સાંસ ઔર આયુષ્ય. યે સાંસ જડ હૈ. આહા..હા...! દુનિયા મેં નહીં કહતે હૈં ? સાંસ તેરા રિશ્તેદાર નહીં, ઐસા નહીં કહતે ? આપમેં કહતે હૈં યા નહીં ? સાંસ ભી સાથ નહીં દેતે હૈં. સાંસ ભી સાથ નહીં દેતે, હમારે કાઠિયાવાડ મેં કહતે હૈં, સાંસ તેરા રિશ્તેદાર નહીં. યે સાંસ તો જડ હૈ. જડ કી ક્રિયા હોના જડ સે હોતી હૈ, તેરે સે નહીં. જબ રુક જાયેગી તુમ નહીં કર સકતે તો અભી ચલતી હૈ તો તેર સે નહીં (ચલતી). આહા..હા...! કભી સુના નહીં.

‘જડ ને ચૈતન્ય બન્ને પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન, જડ ને ચૈતન્ય બન્ને પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન.’ દોનોં કે પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન હૈં, ભાઈ ! સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ જડ કી ક્રિયા કા અભિમાન નહીં કરતે કિ, હમ સે હોતા હૈ. ઐસા નહીં કરતે.

મુમુક્ષુ :- કરે લેકિન ઉસકા અભિમાન નહીં કરતે.

ઉત્તર :- કર હી નહીં કર સકતે. કરે કયા ? અનાસક્તિ કહતે હૈં ના ? અનાસક્તિ યોગ (સે કરો). જૂઠ બાત હૈ. કર સકતે નહીં ફિર અનાસક્તિ કહાં સે લાયા ? સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ના, ના. યહાં ઐસી બાત હૈ હી નહીં. યહાં તો ભગવાન કહતે હૈં, ભૈયા ! તેરા જ્ઞાનસ્વરૂપ હૈ. ઉસે જ્ઞાતા હોકર જાન. પર કી ક્રિયા હોતી હૈ વહ તેરે અધિકાર કી બાત નહીં. જડ કી હોતી હૈ તો હો, ન હોતી હો તો ન હો. તેરે અધિકાર કી બાત હૈ નહીં. તેરે અધિકાર કી બાત હો તો પક્ષઘાત હોતા હૈ (તબ) ક્યોં કર સકતા નહીં ? ભાષા ભી ઐ..એ.. હો જાતી હૈ. સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં, સદૈવ આત્મા કા ધ્યાન કરો. દષ્ટિ આત્મા ઉપર લગાઓ. ભગવાન શાશ્વત ચૈતન્યમૂર્તિ હૈ. સમજ મેં આયા ? તેરી ચીજ તો શાશ્વત સચ્ચિદાનંદ મૂર્તિ હૈ. ધ્રુવ સત્ હૈ, ધ્રુવ સત્ હૈ. ચિદાનંદ સ્વભાવ કી દષ્ટિ લગાઓ, ઉસકા ધ્યાન કરો. યહી સમ્યગ્દષ્ટિ કા કર્તવ્ય હૈ. બીચ મેં રાગાદિ આઓ, શરીરાદિ કી ક્રિયા હો ઉસકા સમ્યગ્દષ્ટિ કર્તા હોતા નહીં. બહુત સૂક્ષ્મ બાત, ભાઈ ! કહો, સમજ મેં આયા ? (ઇનકે) જૈસે હોશિયાર આદમી હો વહ કર સકતા હોંગે કિ નહીં ? (નહીં કર સકતે હો તો) આપકો વહાં ભાઈઓં ક્યોં બુલાતે હૈં ? આઓ.. આઓ.. ભાઈ ! (ઐસા કહતે હૈં).

મુમુક્ષુ :- હિંમતવાલે આદમી કા કામ હૈ.

ઉત્તર :- હિંમતવાલા, ધૂલ મેં હિંમત રખે. વીર્ય ઉસકે પાસ રહા, પર મેં કહાં જાતા હૈ ? શરીર કી ક્રિયા મેં વીર્ય કામ નહીં કરતા. શરીર કી ક્રિયા મેં આત્મા કા વીર્ય કામ નહીં કરતા તો પર મેં ક્યા કર સકતા હૈ ? તત્ત્વ કી ખબર નહીં. સત્ય તત્ત્વ ક્યા હૈ ઔર કેસે હોતા હૈ ઉસકા જ્ઞાન નહીં ઔર જ્ઞાન બિના સબ (જૂઠ હૈ). જ્ઞાન નહીં હૈ, યહાં તો ઐસા કહતે હૈં ના ? સચ્ચા જ્ઞાનવંત હો વહ જડ કી ક્રિયા અપને સે હોતી હૈ, ઐસા માનતે નહીં. સમજ મેં આયા ? ‘અપને આત્મા કા ધ્યાન કરો.’ સમજ મેં આયા ?

ભાવાર્થ :- ‘આત્માર્થી જીવ કા કર્તવ્ય હૈ કિ ધન, મકાન, દુકાન,...’ તીનોં ને અંત મેં ‘ન’ આયા. ‘ધન, મકાન, દુકાન...’ ઘર કા મકાન કરતે હૈં ના ? હોશિયાર આદમી દો લાખ, પાંચ લાખ કા બડા (મકાન બનાયે). યહાં ખિડકી, યહાં દરવાજા, ઐસા.. કિસી કા ક્રિયા હુઆ મકાન હો તો પસંદ નહીં પડતા. ખુદ કા નયા (બનાના

હો તો) અપને કો જૈસે ઠીક પડે વૈસે ખીડકી, દરવાજે (બનાતા હૈ). (ફિર કહતા હૈ) હમને મકાન બનાયા હૈ. હમ કુર્સી લગાકર આઠ ઘંટે, દસ ઘંટે સામને બૈઠે થે. કડીયા કાં કહતે થે ઐસા કરો, ઐસા કરો. કૌન કરે ? ધૂલ કરે. ભાઈ ! ધૂલ કરે. ધૂલ સે હોતા હૈ, તેરે સે નહીં.

‘ધન, મકાન, દુકાન, કીર્તિ,...’ હમારે પિતાજી કી ઇતની કીર્તિ નહીં થી, હમને અપની મેહનત સે લક્ષ્મી કમાઈ હૈ ઔર મેહનત સે કીર્તિ મિલી હૈ. મૂઢ હૈ. તેરી મેહનત કહાં સે આવી ? વહ તો પૂર્વ કા પુણ્ય હૈ ઉસસે કીર્તિ આઈ ઔર કીર્તિ તો જડ કી પર્યાય હૈ. આવાજ હોતી હૈ કિ, યે આદમી ઐસા હૈ. વહ તો જડ કી આવાજ હૈ. તેરે મેં તેરી કીર્તિ કહાં સે ઘૂસ ગઈ ? સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! આહા..હા...! કીર્તિ હો. બાપની આરતી ઉતારીને દહાડો સારો કરે તો કીર્તિ અચ્છી હો.

મુમુક્ષુ :- કીર્તિ વધી ગઈ....

ઉત્તર :- બઢે તો વહ તો પૂર્વ કા પુણ્ય હો તો બઢે. નહીં તો ઐસા ભી કહે, પુત્ર કી શાદી નહીં હુઈ ઇસલિયે કરતે હૈં, ઐસા બોલે. યે સબ આપને સુના નહીં ? લડકા કુંવારા હૈ, બાપ કે નામ સે પાંચ હજાર કા ખર્ચ કરતા હૈ, બાદ મેં લડકી લેની હૈ. ઐસા ભી બોલતે હૈં. ભાઈ ! યે સબ સુના હૈ કિ નહીં ? (યે ભાઈ) તો સંસાર મેં બરાબર ગહરાઈ મેં ઊતરે હૈં ના ! આહા..હા...! હમને તો દેખા હૈ, હમ ઉસમેં ઘૂસે નહીં હૈ. સમજ મેં આયા ?

કહતે હૈં, ‘નીરોગી શરીરાદિ પુણ્ય કે ફલ હૈં,...’ સમજ મેં આયા ? આંખ રહના વહ પુણ્ય કા ફલ હૈ, ઐસા કહતે હૈં. (યે ભાઈ) આંખ ગંવાકર આયે હૈ ના ? નયી ડાલી કિ નહીં ? ‘અહમદાબાદ’ ગયે થે. મોતીયા ઉતારતે થે તબ ઉપર કી કણિ અંદર ઘૂસ ગઈ. ડોક્ટર સે ઘૂસ ગઈ, હાં ! ડોક્ટર સે ઘૂસ ગઈ ? નહીં ? વહ ઘૂસને કી થી ઘૂસ ગઈ, વહ જડ કી પર્યાય હૈ, કોઈ સે ઘૂસતી નહીં. ડોક્ટર ને કહા, નિકાલ દો, નહીં તો દૂસરી આંખ ચલી જાયેગી. નિકાલ દેના પડે, ક્યા કરે ? વહ કહાં અપના અધિકાર હૈ ? જડ ઉપર, કોઈ એક રજકણ ઉપર ભી અપના અધિકાર હૈ નહીં.

‘ઉનસે અપને કો લાભ હૈ તથા ઉનકે વિયોગ સે અપને કો હાનિ હૈ-ઐસા ન માને;...’ દેખો ! ધન, મકાન, દુકાન, કીર્તિ, નીરોગી શરીરાદિ કા વિયોગ હો જાયે. દુકાન કા વિયોગ, દુકાન ટુટ જાયે, લક્ષ્મી ચલી જાયે, કીર્તિ ચલી જાયે, રોગ આ જાયે તો ઉસસે હાનિ હૈ, ઐસા ધર્મી માનતે નહીં. આહા..હા..! કહો, સમજ મેં આયા ? યે તો કિતની મન્નત કરતે હૈં. મહાવીરજી, પદ્મપુરી, પૈસા મિલે, લડકા મિલે. મૂઢ હૈ, વહ જૈન હૈ હી નહીં.

જૈન જિસકી દષ્ટિ હોતી હૈ, વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા કહતે હૈં કિ, તેરા આત્મા તેરી સંપદા સે તેરે પાસ હૈ. તેરી સંપદા બાહર મેં હૈ નહીં. ઐસી દષ્ટિ જબ તક ન કરે ઔર બાહર કી લક્ષ્મી ભગવાન કો માનને સે મિલતી હૈ, ઐસે મિલતી હૈ, કેસરિયાજી મેં કેસર ચડાને સે મિલતા હૈ, બાલક કા રક્ષણ હોતા હૈ. મૂઢ હૈ, મિથ્યાદષ્ટિ જૈન કી ખબર નહીં. જૈન પરમેશ્વર આત્મા ઔર જડ કો જુદા કહતે હૈં. ઔર જુદા કી પર્યાય અપને સે માનના ઉસકા નામ હી મિથ્યાત્વ હૈ.

‘ક્યોંકિ પરપદાર્થ સદા ભિન્ન હૈં, જ્ઞેયમાત્ર હૈં,...’ દેખો ! અપને આત્મા સે પરપદાર્થ તો બિલકુલ ભિન્ન હૈં, જાનને લાયક હૈં. દેખો ! ‘જ્ઞેયમાત્ર હૈં,...’ જાનનેલાયક હૈં. મૈં રખું, છોડ દું યા પ્રતિકૂલતા મેં ખેદ માનના ઐસા ચીજ મેં હૈ નહીં. ઉસ ચીજ મેં ઐસા હૈ ? ક્યા પ્રતિકૂલતા ઉસ ચીજ મેં હૈ ? રજીસ્ટર ક્રિયા હૈ ? ઔર યહ અનુકૂલ હૈ ઐસી ઉસમેં છાપ પડી હૈ ? ઉસમેં છાપ હૈ-જ્ઞેય કી. સમજ મેં આયા ? યહ જાનનેલાયક હૈ, ઐસા જાનતે હૈં. ધર્મી જીવ ઉસે કહતે હૈં, અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ જડ કી પર્યાય મેં જાનનેલાયક જાનતે હૈં. મુજે અનુકૂલ હૈ ઔર પ્રતિકૂલ હૈ, ઐસા માનતે નહીં. સમજ મેં આયા ? સમ્યગ્દષ્ટિ કા જીવ પર કી અનુકૂલતા-પ્રતિકૂલતા અપને મેં ઐસા માનતે હી નહીં. વૈસે કહના કિ, હમ જૈની હૈં, ધર્મી હૈં. ઔર અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ મેં ખેદ.. ખેદ.. ખેદ (કરતા હૈ). પસીના ઉતર જાયે. હમારી ઇતની ઇજજત ગઈ, હમારા ઇતના ગયા, સમય બદલ ગયા, સમય બદલે તબ સબ બદલ જાતે હૈં. હમારા સમય ! તેરા સમય ક્યા ? તેરા સમય તો તેરે આત્મા કે પાસ હૈ. સમજ મેં આયા ? ભાઈ !

‘કિસી કો અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ અથવા ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનના વહ માત્ર જીવ કી ભૂલ

હૈ;...' દેખો ! બાહર કી પ્રતિકૂલતા મેં દુઃખ માનના, અનુકૂલતા મેં સુખ માનના, વહ તો જ્ઞેય પદાર્થ હૈ, ઉસમેં અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ હૈ હી કહાં ? સાતવીં નરક કે નારકી મેં, રૌ-રૌવ નરક મેં સમકિતી નારકી પડા હૈ, વહાં ભી આત્મા મેં આનંદ માનતે હૈં. સમજ મેં આયા ? રૌ-રૌવ નરક મેં નારકી પડે હૈં. સાતવીં નરક મેં સમકિતી હૈં. (ફિર ભી) દુઃખ નહીં માનતે. જિતના થોડા દુઃખ હૈ વહ અસ્થિરતા હૈ, અસ્થિરતા મેરી ચીજ નહીં, મેં તો જ્ઞાતા-દૃષ્ટા હૂં, ઐસા સાતવીં નરક મેં રહે હુએ ધર્મી-સમ્યગ્દષ્ટિ અપને કો ઐસા માનતે હૈં. કહો, સમજ મેં આયા ?

‘ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનના વહ માત્ર જીવ કી ભૂલ હૈ;...' યહ ચીજ ઇષ્ટ હૈ, યહ ચીજ અનિષ્ટ હૈ, ઉસમેં ઇષ્ટ-અનિષ્ટ તો કોઈ હૈ હી નહીં. વિષ્ટા અનિષ્ટ માનતે હૈં, ભૂંડ ઇષ્ટ માનકર ખા જાતા હૈ. કિસકો ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનના ? વમન કરતે હૈં, કુત્તા વમન કો ખા જાતા હૈ, કિસકો ઇષ્ટ-અનિષ્ટ માનના ? ઇષ્ટ-અનિષ્ટ કોઈ ચીજ હૈ હી નહીં. આત્મા જાનનેલાયક હૈ, જગત કો જાનતા હૈ (કિ), ઐસા હુઆ. મેરે મેં હુઆ ઐસા ધર્મી માનતે નહીં. આહા..હા..! ધર્મી નામ ધરાનેવાલે, ધર્મી નામ ધરાયે ઔર (બોલે કિ) હમેં ઐસા હુઆ હૈ. મૂઢ હૈ, કહતે હૈં, તુજે ધર્મ કી ખબર નહીં. ‘ઇસલિયે પુણ્ય-પાપ કે ફલ મેં હર્ષ-શોક નહીં કરના ચાહિયે.’

‘યદિ કિસી ભી પરપદાર્થ કો જીવ ભલા યા બુરા માને તો ઉસકે પ્રતિ રાગ યા દ્વેષ, મમત્વ હુએ બિના નહીં રહતા.’ કયા સિદ્ધાંત હૈ ? આત્મા અપને અલાવા, આત્મા કા સ્વભાવ શુદ્ધ હૈ વહી ભલા (હૈ), ઔર વિકાર હૈ વહી બુરા હૈ. બસ ! ઇતના. કયા કહા ? અપના આનંદ, જ્ઞાન સ્વભાવ હૈ વહ અપના ભલા હૈ ઔર વિકારભાવ હૈ વહ અનિષ્ટ નામ બુરા હૈ. ઇસકે અલાવા દૂસરી ચીજ કો બુરી-ભલી માને તો ઉસકે પ્રતિ રાગ-દ્વેષ, મમતા નામ મિથ્યાદૃષ્ટિ હુએ બિના રહતી નહીં. અરે..! મુજે અચ્છી (પરિસ્થિતિ) હો તો ઠીક, પ્રતિકૂલતા હો તો ઠીક નહીં. ઐસે માના (વહ મૂઢ હૈ).

‘જિસને પરપદાર્થ-પરદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવ કો વાસ્તવ મેં હિતકર..’ દેખો ! પરપદાર્થ કી વ્યાખ્યા કયા કી ? પરદ્રવ્ય. આત્મા કે અલાવા કર્મ, શરીર, વાણી, સ્ત્રી, કુટુંબ સબ પરદ્રવ્ય (હૈ). પરક્ષેત્ર-ઇસ આત્મા કે ક્ષેત્ર કે અલાવા સબ પરક્ષેત્ર

હૈ. કાલ-અપની પર્યાય કે અલાવા (સબ) પર. ભાવ-અપને ગુણ કે અલાવા પર કા ભાવ. ઉન્હેં 'વાસ્તવ મેં હિતકર તથા અહિતકર માના હૈ ઉસને અનન્ત પરપદાર્થોં કો રાગ-દ્વેષ કરનેયોગ્ય માના હૈ.' એક પદાર્થ મેં પ્રીતિ કી ઔર ઠીક હૈ ઐસા માના (ઉસે) સારે જગત કી ઠીક હૈ ઐસા અનંતાનુબંધી કા માન હુઆ. સમજ મેં આયા ? ક્યા કહા ?

એક (પદાર્થ) ઠીક હૈ તો સારી દુનિયા ઉસકી પ્રતીતિ મેં ઠીક હૈ, અનંતાનુબંધી કા માન આયા. આહા..હા...! યહ ઠીક નહીં (ઐસા માના) તો અનંતી ચીજ ઠીક નહીં, (વહ) અનંતાનુબંધી કા દ્વેષ આયા. સમજ મેં આયા ? અનંતાનુબંધી, સમજે ? અનંત સંસાર કા કારણ. અનંત સંસાર કા કારણ, એક પરપદાર્થ મુજે ઠીક (હૈ), તો ઐસે સબ અનુકૂલ અનંત (પદાર્થ) ઠીક (હૈ). ઉસે અનંત કા માન આયા, માન નામ રાગ આયા. સમજ મેં આયા ? એક ચીજ ઠીક નહીં ઐસી અચ્ચિ હુઈ (તો) સારી દુનિયા ઠીક નહીં, ઐસા દ્વેષ આયા. અનંતાનુબંધી કા ક્રોધ. સમજ મેં આયા ? હૈ ? પુસ્તક રખા હૈ કિ નહીં ? ભાઈ ! રખા હૈ ? ક્યા લિખા હૈ ? દેખો !

'પરપદાર્થ-પરદ્રવ્ય-પરક્ષેત્ર...' ઐસે લેના. પરકાલ, પરભાવ કો 'વાસ્તવ મેં હિતકર તથા અહિતકર માના હૈ...' કોઈ ભી એક ચીજ કો હિતકર માને યા દૂસરી ચીજ કો અહિતકર માને 'ઉસને અનંત પરપદાર્થોં કો રાગ-દ્વેષ કરનેયોગ્ય માના હૈ...' સબ ચીજ રાગ-દ્વેષ કરનેલાયક હૈ, ઐસા માના હૈ. જાનનેલાયક હૈ ઐસા માના નહીં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! બડી સૂક્ષ્મ બાત હૈ. સંસાર મેં ઐસા ચલતા હોગા ક્યા ? યહ તો કિસે કહતે હેં ? સંસારી પ્રાણી કો કહતે હેં કિ, ભૈયા ! તુજે હિત કરના હો તો જગત કી કોઈ ભી ચીજ મેં યહ ઠીક ઔર અઠીક, ઐસી માન્યતા છોડ દે. તેરા આત્મા હી ઠીક હૈ, આનંદસ્વરૂપ જ્ઞાનાનંદ હૈ ઔર ઉસમેં જિતના વિકાર ઉત્પન્ન હોતા હૈ, પુણ્ય-પાપ દોનોં જગત ફંદ હૈ, ઢંદ હૈ, વહ અનિષ્ટ હૈ. સમજ મેં આયા ? દૂસરી કોઈ ચીજ અનિષ્ટ હૈ હી નહીં. દૂસરી કોઈ ઇષ્ટ નહીં ઔર દૂસરી કોઈ અનિષ્ટ નહીં. તેરા આનંદ શુદ્ધ સ્વભાવ તુજે ઇષ્ટ નામ પ્રિય, ભલા હૈ ઔર તેરે મેં પુણ્ય-પાપ કા ભાવ હોતા હૈ વહ અનિષ્ટ ઔર દુઃખદાયક હૈ. સમજ મેં આયા ? દૂસરી કોઈ ચીજ દુઃખદાયક હૈ હી નહીં. બાહર કી ચીજ દુઃખદાયક નહીં હૈ. બાહ્ય

ચીજ તો જોય છે, વહ કહાં દુઃખ કરતી છે ? વહ પહલે આ ગયા છે. આસવ દુઃખ કા કારણ છે. નહીં આયા ? પહલે આયા થા ના ? અજીવતત્ત્વ કે બાદ. આયા થા ના ? આસવ કા નહીં આયા થા ? કિસમેં આયા થા ? કૌન-સી ગાથા ? પાંચવી છે, દેખો ! પાંચવી.. પાંચવી (ગાથા).

‘રાગાદિ પ્રગટ યે દુઃખ દેન, તિનહી કો સેવત ગિનત ચૈન.’ દેખો ! દૂસરી ઢાલ છે ના ? દૂસરી ઢાલ, પાંચવી ગાથા (હે). ‘તન ઉપજત અપની ઉપજ જાન, તન નશત આપકો નાશ માન;’ યહ અજીવ કી ભૂલ (હે). શરીર ઉત્પન્ન હુઆ તો મેં ઉત્પન્ન હુઆ, શરીર કા નાશ હુઆ તો મેરા નાશ હુઆ વહ અજીવ કી ભૂલ (હે). મિથ્યાદષ્ટિ અજીવ કો અપના માનતા છે. ‘રાગાદિ પ્રગટ યે દુઃખ દેન,’ છે ? ઉસમેં ૩૪ પન્ના છે, પાંચવી ગાથા છે. રાગાદિ નામ શુભાશુભ ભાવ ‘પ્રગટ યે દુઃખ દેન, તિનહી કો સેવત ગિનત ચૈન.’ છે કિ નહીં ? યહ બાત પહલે આ ગઈ છે. રાગાદિ, દેખો અંદર લિખા છે ના ? કયા કહતે હેં ? તિજોરી રખી છે.

મુમુક્ષુ :- બાહર મેં સુખ છે..

ઉત્તર :- એસા મૂઢ માનતા છે, એસા કહતે હેં. તિજોરી મેં સે પૈસા નિકાલને કે લિયે હાથ ડાલતા છે. છે રાગ, છે દુઃખ દેન, ઉસે સુખ ચૈન માનતા છે. રાગ છે, દુઃખ દેન. લિખા છે ? ‘રાગાદિ પ્રગટ યે દુઃખ દેન, તિનહી કો સેવત ગિનત ચૈન.’ રાગ દુઃખ કા કારણ છે, પુણ્ય-પાપ દોનોં, હાં ! ઉસકો સુખ કા કારણ માનના મિથ્યાદષ્ટિ કા લક્ષણ આસવ કી ભૂલ મેં છે. યહ આસવ કી ભૂલ છે. વહ આસવ કો આસવ માનતા નહીં. સમજ મેં આયા ? થોડે શબ્દ મેં બહુત ભર દિયા છે. ગાગર મેં સાગર ભર દિયા છે લેકિન વિચાર નહીં. એસે હી તોતે કી ભાંતિ રટન કિયે જાયે. અર્થ વિચારે નહીં, ઉસકા ભાવ વિચારે નહીં.

કહતે હેં, ‘રાગ-દ્વેષ કરનેયોગ્ય માના છે ઔર અનન્ત પરપદાર્થ મુજે સુખ-દુઃખ કે કારણ હેં એસા ભી માના છે.’ દો બાત કહી. જિસને અપને આત્મા કે અલાવા દૂસરે મેં ઠીક-અઠીક માના તો અનન્ત પદાર્થ રાગ-દ્વેષ કા કારણ માના ઔર સુખ-દુઃખ કા કારણ માના. એક કો સુખ કા કારણ માના યા એક કો દુઃખ કા કારણ માના (તો) સમસ્ત પદાર્થોં કો સુખ-દુઃખ કા કારણ માના. સુખ-દુઃખ કા કારણ પરપદાર્થ

હૈ નહીં. ઉસકા વિકારી ભાવ હી દુઃખ કા કારણ હૈ ઔર અપના આત્મા હી આનંદ કા, સુખ કા કારણ હૈ. દૂસરી કોઈ બાહ્ય કી ચીજ સુખ-દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? વિચાર નહીં (કરતે).

‘ઇસલિયે યહ ભૂલ છોડકર...’ યહ ભૂલ છોડકર ‘નિજ જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ કા નિર્ણય કરકે...’ દેખો ! શુભાશુભ ભાવ, આસ્રવ હી દુઃખરૂપ હૈ. પરપદાર્થ દુઃખરૂપ હૈ હી નહીં. પરપદાર્થ કો દુઃખરૂપ માનના વહ તો મહારાગ-દ્વેષ તીવ્ર હુઆ ઔર પર સુખ-દુઃખ કા કારણ હૈ, પ્રતિકૂલતા રોગ આયા તો મુજે દુઃખ હુઆ વહ મૂઢ હૈ. સબ પ્રતિકૂલતા કો દ્વેષ કા કારણ માના. અનંતાનુબંધી કા દ્વેષ કા સેવન ઉસે હુઆ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? યહ તો ભાઈ ! વીતરાગ હો તબ હો, ઐસા કોઈ માને. યહાં તો અભી સમ્યગ્દર્શન મેં શીખતે હૈં.

ભગવાન ! તેરી દષ્ટિ યદિ આત્મા પર હો, ધર્મી કી દષ્ટિ તુજે હો તો ધર્મી કો બાહ્ય ચીજ સુખ-દુઃખ કા કારણ હૈ, ઐસી દષ્ટિ હૈ નહીં. માન્યતા કી બાત હૈ ના ? છોડને કી બાત તો બાદ મેં આયેગી. અસ્થિરતા છૂટે ઔર સ્થિરતા હો જાયે ઉસે તો ચારિત્ર કહતે હૈં. યે તો માત્ર માન્યતા મેં વિપરીતતા હૈ ઉસે છુડાને કી બાત કહતે હૈં.

મરતે સમય શરીર અનુકૂલ ન રહે. આહા..હા...! અરે...! યે સાંસ ઠીક નહીં ચલતા, ઠીક ચલે તો મેં ભગવાન કા સ્મરણ કર સર્કૂ યા આત્મા કા ધ્યાન કર સર્કૂ. શરીર વિઘ્ન કરતા હૈ ? એક બાર દષ્ટાંત નહીં દિયા થા ? નરક મેં નારકી કો જમ લોગ હૈં ના ? વે બાંધતે હૈં. ઐસા બાંધે (જૈસે) ગઠડી બાંધે. ગઠડી બાંધકર અંદર અગ્નિ કા લોહે કા સલિયા ડાલ દે. નાક બંદ. બાદ મેં નીચે સે જલાયે, અગ્નિ જલાયે. ઉં..હ. નહી કર સકતા. સમજ મેં આયા ? ઐસી સ્થિતિ, પ્રતિકૂલ સંયોગ હૈ વહ આત્મા કો છૂતા નહીં. આહા...! ભાઈ ! કયા કહા ? કિતના પ્રતિકૂલ સંયોગ ? એક તો નરક મેં જન્મ લેના, શરીર ઐસા, રોગ, ઉપર સે પરમાધામી આકર ગઠડી બાંધકર ઉસમેં લોહે કા સલિયા ડાલ દે. ઉપર સે લોહે કા દસ-દસ મન કા ઘન (ગિરાતે હૈં). સુનો ! વહ પ્રતિકૂલતા હૈ હી નહીં.

મુમુક્ષુ :- પાપ કા ફલ હૈ.

ઉત્તર :- પાપ કે ફલ મેં પ્રતિકૂલ સંયોગ હુઆ પરંતુ આત્મા મેં વહ સંયોગ કહાં છૂઆ હૈ ? સૂક્ષ્મ બાત હૈ. તત્ત્વ કી બાત ઉસને સુની નહીં. ઉસ સમય ભી આત્મા જ્ઞાનાનંદ હોકર અંદર સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કર લેતા હૈ. ક્યા (કહા) ? ઇતના પ્રતિકૂલ સંયોગ ! વહ તો બાહર હૈ, આત્મા મેં અંદર કહાં ઘૂસ ગયા હૈ ? આત્મા તો અંદર ભિન્ન હૈ. એસા ભગવાનઆત્મા પૂર્વ મેં કુછ સુના હો, મુનિ ને આત્મા સુનાયા હો કિ, આત્મા તો આનંદ હૈ. રાજા-મહારાજા કોઈ મહાપાપ કરકે સમ્યગ્દર્શન નહીં ક્રિયા ઔર યહાં જન્મ લે લિયા. એસે ગઠડી બાંધતે હેં ઔર (જલાતે હેં). અરે....! યે ક્યા ? ક્યા હૈ યે ? એસી ચીજ સદા રહેગી ? ઇસસે છૂટને કી કોઈ ચીજ હૈ યા નહીં ? એસા અંદર વિચાર કરકે ક્ષણ મેં સમ્યગ્દર્શન પા લેતે હેં. સમજ મેં આયા ? વહ ચીજ પ્રતિકૂલ નહીં માનતે. વહ તો છૂતી ભી નહીં. ચાહે વહ સંયોગ મેં હોં. વહ તો સંયોગ હૈ. આત્મા અરૂપી ભગવાન જ્ઞાનાનંદ તો ઉસસે ભિન્ન હૈ. સંયોગી કી ઇતની સ્થિતિ મેં ભી આત્મા ઉસમેં દબ ગયા હૈ, એસા હૈ નહીં. આહા..હા....!

મુમુક્ષુ :- ... હોય તો માનતા ફરી જાય....

ઉત્તર :- યહાં ક્યા કહતે હેં ? નહીં હોને દેના તુમહારે હાથ મેં હૈ ? ભાઈ ! યહ ક્યા કહતે હેં ? દષ્ટાંત પહલે એકબાર દિયા થા. ઉસકે કારણ સે હોતા હૈ, તુમહારે કારણ ટિકતા હૈ ? ક્યા કરના હૈ તુમકો ? એસા કહતે હેં. ભાઈ ! વહ તો જો હોતા હૈ વહ હોતા હૈ. વહ તો જડ કી દશા હૈ. આત્મા કો દુઃખ કા કારણ બિલકુલ નહીં. (યહાં) ક્યા કહતે હેં ? લેકિન ક્રિયા નહીં, ઉસમેં તુજે ખેદ હોતા હૈ. વહ નહીં હોતા હૈ ઇસલિયે ખેદ હોતા હૈ વહ મૂઢતા હૈ, ઉસે અભી કરના હૈ. પૈર ચલાને હેં, દુકાન બરાબર કરની હૈ, એસા કરના હૈ. ભાઈ ! શરીર અચ્છા હો તો એસા કરના હૈ, ઇનકે જૈસા ચલે, એસે પુત્ર હોના.... યહ સબ ભ્રમ હૈ. કૌન કર સકતા હૈ ? પર કા કૌન કર સકતા હૈ ? શરીર કી પ્રતિકૂલતા ક્યા આત્મા કો દુઃખ કા કારણ હૈ ? ભગવાન તો કહતે હેં કિ, તેરા અભિપ્રાય-મેરે મેં દુઃખ હુઆ હૈ, યહ તેરા અભિપ્રાય દુઃખ કા કારણ હૈ. પર ચીજ દુઃખ કા કારણ હૈ નહીં. સમજ મેં આયા ? ચિલ્લાતા હૈ, પૈર ચલતે નહીં. પૈર નહીં ચલતા હૈ ના ? આત્મા નહીં

ચલતા ? પહલે કહા ના ? અંદર પરિણમન નહીં હૈ ? વસ્તુ ભિન્ન હૈ તો ભિન્ન કી દષ્ટિ કરો. ભિન્ન કી દષ્ટિ મેં પ્રતિકૂલ સંયોગ રોકતે હૈં ? ભિન્ન કી દષ્ટિ કરને સે પ્રતિકૂલ સંયોગ રોકતે હૈં ? ... પડેગા કિ નહીં ? ચાહે જિતના પ્રતિકૂલ સંયોગ શરીર કો હુઆ વહ તો રજકણ મેં હુઆ હૈ, આત્મા તો અંદર સે ભિન્ન હૈ, ભગવાનઆત્મા ભિન્ન હૈ. ઉસ સમય ભી અંતર્મુખ હોકર, બહિર્મુખ કા લક્ષ્ય છોડકર મેં તો શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ હૂં, મેં જાયક હૂં, જાનને.. જાનને... જાનને.. જાનને... જાનનેવાલા (હૂં) ઉસમે દષ્ટિ લગા દી. સમ્યગ્દર્શન હો જાયે. ઐસી પ્રતિકૂલતા મેં સમ્યગ્દર્શન (હો જાયે). આત્મા મેં પ્રતિકૂલતા હૈ કહાં ? કઠિન બાત, ભાઈ ! સમજ મેં આયા ?

અનુકૂલ સંયોગ. સમવસરણ મેં અનંત બાર ગયા. રાજકુમાર આદિ ભગવાન કો સુનને ગયે. કયા હુઆ ઉસમેં ? અનુકૂલતા ઉસમેં કયા ? બાલ્ય ચીજ મેં કયા હૈ ? (લેકિન) માના કિ, હમેં અનુકૂલ હૈ. બસ ! બાદશાહ હૈ. મૂઢ હૈ. બાદશાહી તો તેરે અંદર મેં પડી હૈ. જ્ઞાનાનંદ કી સંભાલ નહીં કી તો સમવસરણ મેં ભી મિથ્યાદષ્ટિ રહા. સમજ મેં આયા ? આહા..! ઔર જ્ઞાનાનંદ કી સંભાલ કી, તો ઐસી ગઠડી બાંધી ઉસમેં સમ્યગ્દર્શન પા લિયા, જન્મ-મરણ કા નાશ કર દિયા. આહા..હા..! પરદ્રવ્ય કે સાથ સંયોગ-વિયોગ માનના વહ તો ઉસકી કલ્પના હૈ. ઇસલિયે કહતે હૈં, ઐસા છોડકર ‘જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ કા નિર્ણય કરકે સ્વોન્મુખ જ્ઞાતા રહના હી સુખી હોને કા ઉપાય હૈ.’ વિશેષ કર્હેગે, લો !

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

